

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію **Яхно Олени Іванівни**
«Вокальна стилістика в українській рок-музиці: генеза, еволюція, сучасні
репрезентації»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю **025 Музичне мистецтво**

Рок-музика в жанровій палітрі сучасної світової і особливо вітчизняної естради безумовно займає одне з найвагоміших місць. Адже на складному сьогоденному етапі в культурному функціонуванні нашої країни саме з допомогою рок-стилістики втілюються прогресивні найважливіші ідеї, що базуються на насиченому змістовному компоненті, задля підняття духу українського народу. Саме тому, дослідження цього різновиду естради є принципово важливим завданням у вітчизняному музикознавстві. Дослідницький вектор спрямовано на функціонування та систематизацію рок-вокалу, в аспектах генези, еволюції та сучасних репрезентацій, що є важливим аспектом в процесі розвитку естради загалом і зокрема рок-музики.

Своєчасність та наукова новизна представленої роботи є беззаперечною. Її унікальність переконливо засвідчується передусім тим, що вперше в українському музикознавстві викладено перший досвід комплексного розгляду вокальної стилістики в українській рок-музиці в аспектах генези, еволюції та сучасних репрезентацій; окреслено особливості рок-музики як парадигмального об'єкту; розглянуто співвідношення загального та специфічного у вокальній стилістиці джазу, рок- і поп-музики; охарактеризовано динаміку вокальної складової в контексті стильових метаморфоз року; запропоновано аналіз історичних етапів еволюції світового рок-вокалу; розроблено періодизацію основних етапів становлення української рок-музики; проаналізовано провідну роль Funk Rock-вокалу у гурті «Бумбокс»; визначено Indie Rock як вокальну домінанту гурту «Один в каное»; розкрито специфіку прояву вокальної стилістики Grunge&Blues у гурті «Епоlets»; виявлено особливості інтерпретації англomовної вокальної ретро-моделі у гурті «Royal Corvus» (с. 21).

До важливих параметрів наукової новизни слід віднести уведенне авторкою до наукового обігу української музикознавчої науки поняття «рокізація».

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків дисертації, достовірність її результатів досягнуто коректністю постановки та вирішенням завдань наукового дослідження, чітким формулюванням та переконливою аргументацією задекларованої концепції. Достовірність отриманих висновків дисертації також забезпечена вдало обраною методологією аналізу вокальної стилістики в українській рок-музиці, інтегральним модусом для якої став системний підхід, що уможливив інтерпретувати досліджуваний феномен як цілісність, розглянуту у комплексі її системних складових.

Звертає на себе увагу змістовність та логічне структурування дисертаційної роботи О. Яхно, архітектоніку якої складає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел і додаток. Дослідницький вектор кваліфікаційної роботи спрямований від загального (визначення теоретико-методологічного базису рок-музики) до особливого (аналітичних досліджень: розкриття вокальної складової у творчості українських рок-гуртів), та скерований до узагальнень і підсумків, представлених у Висновках.

У вступі переконливо обґрунтовано актуальність обраної теми, детермінованої: затребуваністю музикознавчих досліджень у сфері музики «третього» пласта; необхідністю подальшої розробки проблематики рок-музики як актуального явища сучасної практики суспільного музикування; невеликим обсягом музикознавчих досліджень, що розкривають специфіку українського року; відсутністю праць, спеціально присвячених вокальній стилістиці в рок-музиці, в тому числі і в українській (с. 17). Визначено теоретичні та методологічні засади дослідження, окреслено наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про апробацію положень та публікації авторки.

Розгортаючи дискурс із заявленої теми дослідження, завдання роботи є чітко сформульованими і окресленими у Вступі роботи, а саме: узагальнити наукові джерела, присвячені музичному мистецтву «третього» пласта; окреслити

особливості рок-музики як парадигмального об'єкту музичної естетики і комунікації; виявити спільне та відмінне у вокальній стилістиці джазу, рок- і поп-музики; надати системну характеристику вокальної складової в контексті стильових метаморфоз року; проаналізувати етапи еволюції рок-вокалу у світовому мистецтві (від витоків до сьогодення); розробити поняття «рокізації» як актуальної стратегії сучасної практики музикування; запропонувати періодизацію основних етапів становлення української рок-музики; охарактеризувати провідну роль Funk Rockу в контексті вокальної стилістики гурту «Бумбокс»; визначити Indie Rock як стилістичну домінанту вокалу в гурті «Один в каное»; розкрити специфіку відтворення стилістики Grunge&Blues у вокалі гурту «Ероlets»; виявити особливості інтерпретації англомовної ретро-моделі вокалу у гурті «Royal Corvus» (с. 17, 18).

Принципово важливим ракурсом, що має у роботі наскрізний характер, постає концентрація дослідницької уваги на становленні та розвитку рок-музики як зарубіжної, так і вітчизняної. Апелювання до корпусу зарубіжних джерел (особистісного та науково-теоретичного спрямування) сприяло збагаченню історіографії дослідження, розгляду стилістичних різновидів жанру, а також осягненню світової виконавської практики в межах досліджуваного жанру.

За обраною логікою, у I-му розділі роботи – «Методологія дослідження вокальної складової в музиці «третього» пласта» – О. Яхно презентує методологічне та науково-теоретичне підґрунтя для аргументації задекларованих ідей, спираючись на музикознавчі теорії і сучасні концепції провідних вчених щодо вивчення жанрово-стильової проблематики формування рок-музики.

Досить вмотивованим, на думку опонента, є запропоноване О. Яхно у підрозділі 1.1. «Мистецтво «третього пласту» в його стильових репрезентаціях: теорія питання», компаративне дослідження вокальної стилістики в джазовій, роковій та популярній музиці межі XX-XXI століть.

У підрозділі 1.2. – «Рок-музика як парадигмальний об'єкт: аспекти естетики і комунікації» авторка розглядає рок-музику як протиположність «антикварній

шкільній системі». Значним результатом цього підрозділу є те, що з допомогою системного підходу, дисертантка досліджує рок-музику як парадигмальний об'єкт, з допомогою якого: по-перше - визначаються у часовому масштабі етапи еволюції цього художнього явища; по-друге – класифікується специфіка кожного з етапів еволюції. Так, рок-стилістика рок-н-роллу опинилася на межі між джазом і естрадою, звернувшись до дещо інших витоків, таких як soul та funk. Також відзначається вплив на рок-музику і інших явищ «третього» пласта (естрадний джаз та поп-музика 1960-х рр.). Автор дослідження робить висновок, що в стилістиці року спостерігається симбіоз двох якостей (інтрамузичне, мовно/мовленнєве та екстрамузичне). Перше репрезентує темброво-артикуляційну якість рок-композицій, що відображається у вокальній стилістиці і насичена особливим драйвом; друге (рок-тема) розкриває соціальний підтекст рок-музики, охоплюючи його психологічні відтінки. Підсумовуючи, О. Яхно акцентує увагу, що рок-музика поступово стає авангардом музики третього пласту, продовжуючи конкурувати з джазом і поп-музикою у «боротьбі» за масового слухача. Дисертантка підкреслює, що мистецтво «третього» пласту демонструє різноманітні форми синтезу мовних засобів, що виникають на рівні співіснування різних її складових.

На основі підрозділу 1.3. – «Вокальна стилістика в джазі, поп- і рок-музиці: загальне і специфічне» О. Яхно з допомогою порівняльного аналізу формує зведену характеристику вокальної складової саме в рок-музиці, яка має наступні риси: пріоритет вербального тексту над музичним, що не означає повної відмови від кантилени; висування на перший план речитативно-декламаційного начала; зберігання принципу пісні як музичного жанру, який забарвлюється провідними рок-групами в тони національної ментальності; активізація моторно-танцювальної складової, тісно пов'язаної з інструментальною, що набуває різноманітних варіантів тембровості – від heavy metal, hard rock до folk rock (с. 58).

Плідним є висновок за розділом щодо того, що вербальні тексти в рок-композиціях застосовують філософські та суспільно-політичні порівняння та

аналогії, що в свою чергу суттєво впливають ідеологічно та нейролінгвістично на різні покоління слухачів, які є близькими навіть для поп-року.

У роботі рок-музика розглядається в контексті особливого способу мислення, життя, філософії. Олена Яхно органічно розділяє рок-співаків на 3 категорії: ліриків, експериментаторів і радикалів. Так, для «ліриків», на її думку, вокал виступає як безумовний пріоритет та репрезентує стилістичну платформу того чи іншого рок-стилю; у творчості «експериментаторів», переважає комбінаторика стилістичних моделей, пов'язана з мінливим співвідношенням вокального та інструментального начал; з включенням до рок-лексикону мовно/мовленнєвих витоків різного походження і вокально-виконавської фонації; у творчості «радикалів» вокальна складова рок-композицій характеризується: певною вторинністю вокальних саундів при домінуванні гучних інструментальних (heavy metal, hard rock) та використанням сонорно-фонічних голосових ефектів на кшталт неінструментального скета (с. 59).

Другий розділ «Витоки та базові чинники вокальної стилістики у світовій і українській рок-музиці» складається з трьох підрозділів. В підрозділі 2.1. «Вокальна складова в контексті стильових метаморфоз рока: понятійно-термінологічний дискурс» О. Яхно розглянуто рок-музику як багатоскладове естетико-суспільне явище, що тотально ідеологізоване і у своїх витоках вирізняється сполученням двох впливів: інтрамузичного (інтонаційні «контакти» з класикою, фольклором, іншими зразками свого пласта); та позамузичного (суспільно-політичні детермінанти, знакові загальномистецькі події, рівень технічного оснащення рок-гуртів). В ході розгорнутого музикознавчого аналізу автор підкреслює, що в узагальненому плані вокальна рок-стилістика визначається як проміжне полісемантичне явище, що існує у музичному часопросторі між джазовим скет-вокалом і естрадним співом, а в мелодиці рок-пісень переважають інтонації-парадигми речитативно-декламаційного змісту, хоча зустрічається і кантиленний спів, наближений до академічного. Олена Яхно виокремлює наступні відмінності рок-композицій від інших естрадно-пісенних жанрів: більше різноманіття лексики; наявність

імпровізаційного фактора. Підкреслено значення індивідуальних стилів авторів-виконавців рок-пісень, оскільки кожен автор має власний погляд на: співвідношення вокального та інструментального саундів та на особливості взаємодії музики і слова. Дисертантка наголошує, що у таких рок-стилях, як Hard Rock та Art Rock – відношення до вокалу є істотно різним. Якщо у першому відбувається орієнтація на блюз, що відтворює його вокальну природу переважно через саунди електрогітар та їх діалоги з вокалом, змушуючи вокалістів вдаватися до гучної динаміки та екзальтованої манери виконання. Для рок-вокалу в напрямку арт-рок притаманне розмаїття інтонаційних джерел, що тяжіють до пісенності естрадно-джазового типу.

В підрозділі 2.2. «Етапи еволюції рок-вокалу від витоків до сьогодення: жанрово-стилістичний екскурс» дослідниця запропонувала аналіз історичних етапів еволюції світового рок-вокалу в системі «ритм-енд-блюз», розподіливши їх на 6 періодів: початковий (з орієнтацією на «третьопластові» витoki - з другої половини 1880-х до початку 1920-х до 1950-х рр.); ранньостильовий у вигляді появи рок-н-ролу, як символу молодіжної культури епохи біту, який охоплює 1950-ті – початок 1960-х років і завершується появою групи «The Beatles»; естрадно-рок-н-рольний (1960-ті роки), репрезентований двома семантичними нахилами: експресивно-декламаційним та лірико-кантиленним; і є «стилістичним мікстом» рок-н-ролу та естрадного джазу; хард-роковий, що вирізняється домінуванням інструментальної сфери з функцією голосу як рівнопотенційного компонента загального саунду (програмний рок); арт-роковий (прогресив-рок) – з акцентуванням вокальної складової як провідної, що охоплює період кінця 1970-х – початку 1990-х років; «модернізований» або «естрадизований», що виникав під впливом диско, панк-культури, салонно-клубного року (с. 77, 78). Також, О. Яхно були сформульовані наступні стилістичні чинники що формувалися в процесі еволюції у рок-вокалі: вплив академічної манери вокального інтонування та навіть створення на цій основі своєрідних концертно-стильових «гібридів»; наявність поряд з «класичною» манерою співу рис парадоксального саунду, притаманного джазовому скет-

вокалу; загальна тенденція до езотерики, коли рок-концерт стає ритуальним дійством; паралельна дія камернізації рок-концертів, що можуть відбуватися в невеликих залах; тяжіння до укрупнення форми сценічної репрезентативності (с. 100).

У підрозділі 2.3. «Рокізація як актуальна стратегія сучасної практики суспільного музикування» дослідниця запропонувала термін «рокізація», задля узагальнення процесів, що є типовими для сучасної музичної практики. Таким чином, рокізація мислиться нею вже не як окремий художній прийом, а як глобальна стратегія суспільного музикування. О. Яхно називає низку виражальних засобів, що застосовуються для рокізації естрадних балад: відносна простота інтонаційних зворотів; розвиток матеріалу шляхом варіантного повтору; виокремлення ритмічної остинатності; використання гучної динаміки; редукованість гармонічних засобів. Також, авторка підкреслює, що вокальна сторона рокізації спирається на прийоми притаманні «екстрим-вокалу», що надає композиціям специфічного рок-забарвлення с. 101).

Матеріал третього розділу роботи «Вокальна складова у творчості українських альтернативних рок-гуртів (аналітичний дискурс)», утвореного з п'яти підрозділів, пов'язаний з осмисленням функціонування рок-музики в музичній культурі України.

У підрозділі 3.1. авторкою дослідження визначено основні чотири етапи становлення українського альтернативного року. Перший етап - 1960-ті роки, окреслюється нею як підготовчий. У цей період формуються біг-бітові гурти, що поєднують у стилістиці західний вплив з українською основою. Другий етап (кінець 1960-х – початок 1970-х років) відзначається як легалізаційний або філармонічний. Під час цього періоду виникають перші дозволені владою українські рок-гурти, що мали статус ВІА при філармоніях. Наступний етап (кінець 1970-х років) відзначається як «застійний», але наголошується, що цей період сприяв вивченню вітчизняними рок-гуртами світової рок-культури та з її новітніми напрямками в умовах підпілля. І підкреслюється, що у значний четвертий етап (кінець 1980-х років і до сьогодення) вітчизняна рок-музика

увійшла в стабілізаційний самоідентифікаційний етап, під час якого відбувається збільшення україномовного контенту, що базується саме на українській народно-пісенній основі. Досліджуючі четвертий етап, Олена Яхно підкреслює, що такі явища, як «рокізація» та «естрадизація» відбуваються на цьому етапі багатогранно і одночасно. Так, перший варіант ближче до обробки у рок-стилістиці академічного музичного матеріалу, а другий дозволяє поєднувати в рок-композиціях поп-рокову стилістику з їх засобами виразності (с. 120).

Наступні 4 підрозділи третього розділу є детальним аналізом творчого доробку чотирьох сучасних вітчизняних рок-гуртів та дослідженням їх вокальної стилістики (гурт «Бумбокс», що працює в напрямку Funk Rock і є представником центральної частини України; гурт «Один в каное», що базується на рок-стилістиці Indie Rock-у і є представником західної України; одеський рок-гурт «Ероlets», що базується на стилістиці Grunge&Blues; та харківський гурт «Royal Corvus», основою якого є стилістика Hard&Melodic Rock-у. На основі проведеного аналізу альбомів зазначених гуртів було зроблено висновки щодо вокальної манери та їх виконавської специфіки в контексті тих різновидів рок-музики на яких базується творчість виконавців.

На засадах компаративного аналізу розділу дослідницею виявлено, що кожен з розглянутих вітчизняних рок-гуртів, обираючи базову стилістичну модель, прагне до її індивідуалізації в емоційному ракурсі, застосовуючи під час виконання певний комплекс засобів нейролінгвістичного програмування.

За ґрунтовною й переконливою характеристикою, даною О. Яхно, український рок-контент новітнього зразку виявляє здатність асимілювати та фахово адаптувати характерні риси трьох пластів музики. Отже, підтверджується його актуальність у наслідуванні глобальним тенденціям світової рок-культури, в межах якої українські митці демонструють високі творчі досягнення

У Висновках зафіксовані найзначніші здобутки та основні результати кваліфікаційної роботи, позиції наукової новизни, що свідчить про досягнення поставленої у ній мети та виконання завдань.

У процесі ознайомлення з текстом дисертаційного дослідження до авторки виникли деякі питання дискусійного характеру.

1. В роботі, присвяченій системному дослідженню вокальної складової рок-музики, зосереджується увага на аналітиці творчого доробку чотирьох сучасних українських рок-гуртів. Цікаво за якими критеріями з кожного регіону України (схід, захід, центр і південь) з великої кількості цікавих рок-гуртів було обрано саме по одному колективу для аналізу їх творчості і чи формується повна панорама вокальної складової вітчизняного року спираючись на творчість цих 4-х гуртів? Можливо, це є свідомою стратегією. Якщо так, аргументуйте, будь ласка, свою позицію.

2. Оскільки у вітчизняному рок-вокалі на сучасному етапі існує значна тенденція до фольклоризації, що на думку опонента досить потужно відображається у творчості багатьох українських рок-гуртів, чому саме популярний напрям фольк-року як важлива складова сучасного рок-вокалу в Україні не був детально розглянутий як важлива частина вокальної складової вітчизняного рок-вокалу на сучасному етапі розвитку музичної культури України?

Висловлені зауваження та запитання не знижують наукової цінності дисертації О. Яхно, що є першим в Україні досвідом аналізу вокальної складової в рок-музиці України. Принципово значущим аспектом роботи представляється розгляд творчого доробку яскравих вітчизняних сучасних рок-гуртів, специфіка яких допомогла авторці на основі аналізу сформулювати бачення вокальної складової у рок-музиці України.

Представлена до захисту робота виконана на високому професійному рівні, вирізняється концептуальністю, глибиною висновків, а результати – важливими для сучасної музикології. Аргументуючи загальну високу оцінку дисертації зазначимо, що всі позиції новизни, винесені на захист, здобули належне теоретичне осмислення й переконливе обґрунтування в тексті дисертації. Представлене дослідження імпонує ретельністю аналітики відібраного матеріалу, глибиною узагальнень.

Проведене О. Яхно дослідження може сприяти активізації вітчизняної виконавської практики у галузі рок-музики та розширенню концертного репертуару українських мистецьких колективів і солістів шляхом уведення корпусу проаналізованих творів, слугувати залученню української музичної спільноти до європейських креативно-авторських та виконавських процесів. Дослідження може посилити інтерес до питань проблематики рок-виконавства, з боку вітчизняної музикології.

Загальний висновок щодо відповідності дисертаційного дослідження встановленим вимогам. Підсумовуючи, доходимо висновку, що дисертація О. Яхно «Вокальна стилістика в українській рок-музиці: генеза, еволюція, сучасні репрезентації», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 025 Музичне мистецтво, є самостійним, завершеним, науково обґрунтованим та оригінальним дослідженням, що містить наукову новизну і практичну цінність.

Зміст і структура дисертації відповідають чинним вимогам МОН України, які висуваються до кваліфікаційних робіт такого рангу за нормативними документами, що викладені у пп. 6, 7, 8, 11 Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21.03.2022 р.).

На підставі вищезазначеного вважаю, що **Яхно Олена Іванівна** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Офіційний опонент:

кандидат мистецтвознавства, доцент,
завідувач кафедри естрадного та народного співу
Харківської державної академії культури

Світлана МАНЬКО